

שאלות ותשובות דישמע משה

שאלות אקטואליות בהלכה למעשה שעלו על שולחנם של פוסקי זמנינו שליט"א

פרשת אחרי תשפ"ד

האם צריך להטביל כוס של אליהו?

א. שאלה: כתב המ"ב סימן תפ סק"י: ונוהגין באלו מדינות למזוג כוס אחד יותר מהמסובין וקורין אותו כוס של אליהו הנביא (לרמז שאנו מאמינים שכשם שגאלנו הש"י ממצרים הוא יגאלנו עוד וישלח לנו את אליהו לברנו), ע"כ. ורבים רגילים שיש להם כוס מיוחד שאין שותים ממנו כלל אלא מוזגים לתוכו הכוס של אליהו, ובבוקר נותנים היין בכלי אחר שממנו שותים. ויש לעיין האם כוס זו חייבת בטבילה או שמכיון שאינה עשויה אלא לכבוד ולא לשתות מתוכה כלל אינה חייבת בטבילה.

תשובה:

עיין פסקי תשובות סימן תפ סק"א שהביא ג' מנהגים מה עושים בכוס זה, וכתב בשם חקל יצחק: מוזגין כוס רביעי של המסובים לאחר אמירת שפוך חמתך ומחלקים לכל אחד מהמסובים קצת מכוסו של אליהו ומוסיפים מין אחר. וכן כתב ויגד משה שכן מנהג הרבה צדיקים. ולפי מנהג זה נראה פשוט שמכיון שמכוס זה מוזגים לכוסות המסובים הרי כוס זו משמשת ככל כלי אכילה שנותנים מתוכם לכלי שלפני המסובים וחייבת בטבילה.

אבל לפי המנהג הרווח אצל רוב ישראל שאחר הסדר או בבוקר מחזירים היין לבקבוק וממנו מוזגים לשתות, נמצא שאין שימוש לכוס זה לצורכי אכילה כלל אלא לכבוד בעלמא, וע"ז יש לדון אם חייבת בטבילה.

הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א השיב שהכוס חייבת טבילה בברכה אפילו אם אין מוזגים ממנה לכוסות כלל אלא מחזירים לבקבוק. ואמר שגם קופסת האתרוג חייבת בטבילה מהאי טעמא, דגם האתרוג עומד לאכילה כידוע שעושים ממנו מרקחת לכבוד ט"ו בשבט. ואפילו אלו שאינם אוכלים את האתרוג ומניחים אותו לשמירה לאחר סוכות, יתכן שיש לחייבם בטבילה. אמנם אלו המשליכים את האתרוג לאחר החג ואינם משתמשים בקופסה אלא לימי החג בלבד בודאי אינם צריכים טבילה. וכן הורה **כ"ק אדמו"ר מקאמארא בית שמש שליט"א**.

והגאון ר"ע פריד שליט"א אמר שמכיון שהכוס עיקרו לכבוד בעלמא אינה חייבת בטבילה לא מיבעיא אם מחזירים ממנה לבקבוק, אלא אפילו אם מוזגים ממנה לכוס של המסובים אין צריך להטבילה מכיון שאין תפקידה לשמש ככלי להחזקת היין אלא לכבוד.

והוסיף **הגר"ע פריד** שבהחזרת היין לבקבוק עלולה להיות בעיה של חיוב בטבילת כלים מצד הבקבוק. דהטעם שאין מטבילים בקבוקי זכוכית [וכן צננות קפה מזכוכית] המיוצרים ע"י גויים הוא שאין זה נקרא שימוש בבקבוק בתורת כלי מכיון שרק מרוקנים אותו מתכולתו, ושם כלי הוא בדבר המיועד לשימוש חוזר של מילוי וריקון. אבל אם רוצה לעשות שימוש חוזר בבקבוק של מילוי וריקון חייבים להטבילו תחילה. וא"כ בזה שמחזיר את היין מהכוס של אליהו לבקבוק יתכן שהבקבוק מתחייב בטבילה.

והגאונים רבי שמואל אליעזר שטרן, רבי אביש הגר, רבי יוחנן וואזנר ממונטריאול **שליט"א** השיבו שיש להטביל את הכוס של אליהו בלי ברכה בכל גוני. והוסיף **הגרש"א שטרן** דאלו הנוהגים לשתות מכוס של אליהו עצמו חייבים להטבילו בברכה.

וזכיתי להיכנס אצל **כ"ק אדמו"ר מקרעטשניף שליט"א** ואמר לי שהוא נוהג לקדש קידוש היום על הכוס של אליהו ושותה מן הכוס עצמו. ובכהאי גוונא חשיב בודאי כלי של אכילה וחייב בטבילה בברכה לכל הדעות.

השאירו את הכוס של אליהו פתוח כל הלילה האם מותר להשתמש בו?

ב. שאלה: יש נוהגים למזוג מכוס של אליהו לכוסות המסובים בעת שתית כוס רביעי, ואחרים נוהגים להחזירו לבקבוק מיד לאחר גמר הסדר. עיין בפסקי תשובות סימן תפ סק"א מקורות המנהגים השונים. אך רבים נוהגים להניחו עד הבוקר ורק בבוקר מחזירים אותו לבקבוק, ומקפידים לכסותו לאחר גמר הסדר כדי שלא יהיה יין מגולה. ויש לעיין מה הדין אם שכחוהו מגולה האם מותר לשתותו וכן להשתמש בו לקידוש היום.

והגאון ר' ישעי' עפשטיין זצ"ל [בנו של גאב"ד ירושלים הגאון רבי פינחס עפשטיין זצ"ל]

השיב כנגדו שבליל הסדר אין סכנה בביצה קלופה מפני שהוא ליל שימורים, וכדאיתא בגמ' פסחים קט, ב: היכי מתקני רבנן מידי דאתי בה לידי סכנה, והתניא לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי כו', אמר רב נחמן אמר קרא ליל שמורים ליל המשומר ובא מן המזיקין, וא"כ יוכלו לאכול מן הביצים במוצאי יו"ט, והדר ה"ל דבר שיש לו מתירין ולא בטל אפילו באלף.

ובירחון אוצרות ירושלים סימן רנח כתב שהנהוגים להניח ביצה קלופה בקערה זכר לקרבן חגיגה יכולים לאכול הביצה למחרת ואין בה חשש סכנה מפני שהוא ליל שימורים, ואילו בויגד משה כתב שאין לאוכלה, דאע"פ שהגמ' כתבה כן לענין סכנת זוגות אין לדמות בדברים אלו מילתא למילתא ואין אתנו יודע עד מה.

ובגיליון פרשת שמיני תשע"ז כתבנו: בירחון אוצרות ירושלים סימן רנ"ח כתב הר"ד ישעיה עפשטיין שאביו הגר"פ עפשטיין זצ"ל [ראב"ד ירושלים דפניה"ק] הורה הלכה למעשה דבליל הפסח מותר לכתחילה להניח אוכלים תחת המיטה דכיון דאיתא בפסחים ק"ט שהוא ליל המשומר ובא מן המזיקין א"כ ליכא למיחש משום רוח רעה. ובנו מצדד לומר שלא יברך על נטילת ידיים שחרית, אולם בספר ויגד משה סימן ג אות י השיג ע"ז ע"ש עכ"ל.

וא"כ לדעת מהר"ל דיסקין ודעימיה אסור לשתות מיין שהיה מגולה בליל הסדר, ואילו לדעת הגר"פ עפשטיין ודעימיה מותר לשתות ממנו ללא חשש. **והגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א** אמר שמי שנזהר בכל ימות השנה מיין מגולה כדעת הגר"א צריך לחוש גם בליל הסדר וכדעת מהר"ל דיסקין. והוסיף **הגרש"א שטרן** דמכל מקום לענין קידוש נראה דיש להחמיר משום הקריבהו נא לפחות וכו"ל.

והגאון רבי שמאי גרוס שליט"א אמר שגם לענין קידוש יש להקל אם לא עמד מגולה במשך שש שעות, וסמך עצמו על שו"ת דברי מלכאל ח"ד סימן א שכתב שחשביית שעמדה מגולה במשך ה' או ו' שעות לא נמר ריחו וטעמו. ולענין חשש נפילת דבר מאוס כתב שם שאם היה עומד במקום גבוה אין צריך לחוש לזה, ע"ש. ובכל אופן יכול לעיין היטב ולראות אם יש דבר מאוס. [ואם הוא בחול יכול לסגן את היין מכל דבר מאוס ויחל לקדש עליו בלא פקפוק].

והוסיף שבשו"ת שבת הקהתי כתב עוד בענין זה שיש שעמד מגולה במקרה אפילו כמה ימים אין לחוש בו לנפילת דבר מאוס מכיון שהמקרה סגור כל העת, וגם אינו מפיג טעמו וריחו כל כך במקרה ואין לו דין יין מגולה אף לענין קידוש. והובא דבר זה בשו"ת שבת הלוי בשמו.

האם ראוי שלא להיכנס לחנות שמוכרים בה חמץ בפסח?

ג. שאלה: בתחנות דלק יש בדרך כלל חנויות לממכר חטיפים וכדו', ובהרבה מקומות גם מי שרוצה לשלם עבור התדלוק במזומן צריך להיכנס לחנות ולשלם שם בקופה, ואילו המשלמים בכרטיס אשראי מבצעים את התשלום במכונת התדלוק עצמה. והנה יש מקומות שהחנויות בבעלות נכרים ומוכרת חמץ בפסח, ובפרט מצוי הדבר בחו"ל. ויש לעיין האם ראוי לירא שמים שלא לשלם במזומן בימי הפסח כדי שלא יצטרך להיכנס לחנות כלל, דיש בזה משום מראית העין שהרואה יהודי חרדי נכנס ויוצא בחנות כזו בפסח עלול לחושדו בקניית חמץ, או שאין לחוש להשדא בדבר רחוק כזה.

קונדיטוריה וכדו' אסור להיכנס לתוכה אפי' כדי לפרוט כסף או לשתות מים מפני החשד.

והגרש"א שטרן אמר דמכל מבקום עדיף שלא ייכנס לחנות זו כלל אם יכול בקל לשלם בכרטיס אשראי וכדו'.

תשובה:

הגאונים רבי שמואל אליעזר שטרן, רבי שמאי גרוס, ר"ע פריד שליט"א השיבו שאין צד איסור בדבר שהכל יודעים שלא נכנס לשם כדי לקנות חמץ אלא לשלם עבור הדלק בלבד. ודוקא חנות המיוחדת לממכר חמץ כגון

האם מותר להדליק האש עבור פועלים נכרים שעלולים לבשל עליה חמץ בפסח?

ד. שאלה: במקומות גדולים דוגמת ביהמ"ד של בעלזא הזקוקים לאנשי תחזוקה נכרים עבור הניקיון בימי חג הפסח, מאפשרים לפועלים הנכרים להשתמש במטבח של החמץ בימי חג הפסח לבישול מאכליהם. והנה גם בימים אלו נזהרים מאד שלא להרשות להם להדליק האש לבדם כדי שלא יתרגלו בזה ויבואו אח"כ להדליק האש גם בימות השנה ויכשילו את הרבים באיסור בישולי עכו"ם, ולכן נכנס בכל יום ישראל למטבח ומדליק עבורם את האש. ונשאלה השאלה האם מותר להדליק את האש בידיעה שהנכרים יבשלו שם חמץ בפסח.

תשובה:

אם אין כעת תבשיל חמץ על הכיריים מותר להדליק האש, ואע"פ שיודע שהנכרי יניח לאחר מכן תבשיל חמץ שיתבשל על אש זו אין איסור בדבר. אבל אם כבר הניח הנכרי החמץ על הכיריים להתבשל שם אסור להדליק האש תחתיו ולבשלו בידים.

הגאון ר"ע פריד שליט"א השיב שאין חשש איסור בדבר ומותר להדליק אש עבור הנכרי ולא אכפת לך שהנכרי יבשל עליה חמץ לצורך עצמו. והגאונים רבי שמאי גרוס ורבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א הורו שרק

בן ששכח להסב האם יכול לאסור עליו את ההסבה כדי לפוטרו למפרע?

ה. שאלה: כתב השו"ע סימן תעב ס"ז: כל מי שצריך הסיבה, אם אכל או שתה בלא הסיבה לא יצא, וצריך לחזור לאכול ולשתות בהסיבה. והרמ"א כתב: ויש אומרים דבזמן הזה, דאין דרך להסב, כדאי הוא ראבי"ה לסמוך עליו שבדיעבד יצא בלא הסיבה. ונראה לי אם לא שתה כוס שלישי או רביעי בהסיבה, אין לחזור ולשתות בהסיבה דיש בו חשש שנראה כמוסיף על הכוסות; אבל בשני כוסות ראשונות, יחזור וישתה בלא ברכה, וכן באכילת מצה, ע"כ. ויש לעיין בבן אצל אביו שחייב להסב כי אין האב מקפיד, ושכח להסב, האם יועיל שיאמר לו אביו כעת שמקפיד עליו שלא יסב ובזה יפטרנו שלא יצטרך לחזור ולאכול מכיון שכעת אינו יכול להסב, או שמכיון שבשעת האכילה היה חייב בהסבה לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולאכול אף אם גם בפעם השנית יאכל בלא הסבה מפני קפידתו של האב.

תשובה:

יצא נראה שלא קיים מצות מצה כלל, שכתב שאם אכל מצה בלא הסבה צריך לחזור ולברך המוציא ועל אכילת מצה כשאוכל בשנית, הרי משמע להדיא שלא קיים עדיין מצות מצוה במה שאכל בלא הסבה. וא"כ בנידון דידן הוא ממש תלוי בחקירה זו, דאם חסר בקיום מצות מצה יש לחייבו לאכול בפני רבו בלא הסבה כדי שייצא ידי חובת מצה, אולם אם חסר קיום מצות הסבה, אין טעם שיאכל שנית כיון שגם בפעם השנית לא יסב. ולכן למעשה יש לאכול כזית מצה בלא הסבה, ע"כ.

[א.ה. ומכל מקום מכיון שהחק יעקב נסתפק אם מועילה קפידתו של האב כלל, ולצד שהקפידא אינה מועילה בודאי לא קיים המצוה כתקנה, א"כ לכאורה יש להורות שלא יקפיד האב והבן יחזור ויאכל בהסבה כדין].

הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א אמר שגם לדעת התוס' נראה דאין לסמוך על דברי האב כדי לפטור את הבן מלאכול שנית בהסבה, שהרי ידוע שהאב באמת אינו מקפיד על הבן ואינו אומר זאת אלא כדי לפטור מן האכילה שנית, ודבר זה נראה כחוכא ואיטולא. ומכל מקום מכיון שיצא מפי האב שמקפיד על בנו ואם יסב כעת בפניו יהיה בזה משום פגיעה בכבודו, יש לו לצאת לחדר אחר ויאכל שם בהסבה כדין, ובכזית ראשון יש לו לחזור ולברך על אכילת מצה כדין. וכן הסכים **הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א** שעצה זו אינה מועילה לפטור את הבן מלאכול שנית.

הנה אם מועילה קפידא של האב נסתפק בזה החק יעקב שם סק"ט וז"ל: הטעם כתב הכל בו [סימן נ"א, ג.] ואבודרהם [עמוד רטז] דסתם אב מוחל בזה לבנו, עכ"ל. ולפי זה נראה היכא דידענו שאב אינו רוצה למחול אין להסב, אך י"ל דבטלה דעתו אצל כל אדם. והב"ח [ד"ה בן] פסק בכל ענין אין להסב אלא א"כ יתן לו אביו רשות, ע"כ. ודברינו אמורים לפי הצד הא' וכן לפי דעת הב"ח שקפידת האב יש בה ממש.

הגאון ר"ע פריד שליט"א הזכיר לי שכבר עמדנו בשאלה דומה לזו לפני שלוש שנים בגליון תוריע מצורע תשפ"א, לענין מי שאכל בלא הסבה שלא בפני רבו, וכעת הוא נמצא בפני רבו ואינו יכול להסב, האם יחזור ויאכל בלא הסבה, ונביא את מה שכתבנו שם בשמו: **והגר"ע פריד** אמר לי שדין זה תלוי בחקירה שעמדו בה האחרונים בהא דאמרין שאם אכל מצה בלא הסבה צריך לחזור ולאכול בהסבה, האם הוא מפני שלא יצא ידי חובת מצה במה שאכל בלא הסבה, או שהוא מדיני הסבה שצריך להסב עם המצה, ומכיון שאכל בלא הסבה יחזור ויאכל בהסבה. והגר"ז הלוי בהלכות חמץ ומצה פ"ז אמר שבשאלה זו נחלקו התוס' בפסחים (קח, א ד"ה כולהו) שמשמע להדיא מדבריהם שיצא ידי חובת מצה ורק חסר לו קיום מצות הסבה, וממרמב"ם שם נראה מדבריו שלא קיים מצות מצה כלל. ומדברי הביאור הלכה סי' תעב ד"ה לא

מי שמחמיר על עצמו ביו"ט שני לענין מלאכה האם צריך להחמיר גם לענין איסור חמץ?

ו. שאלה: נשאלתי ע"י יהודי ירא שמים המתגורר בחו"ל ובכל המועדים מגיע לארץ ישראל בקביעות, ושאל להגרש"ז אויערבך צוק"ל האם חייב לנהוג יו"ט שני והשיב לו הגרש"ז אויערבך שמכיון שהוא נמצא בכל היו"ט בארץ ישראל אינו חייב ביו"ט שני מן הדין. ומכל מקום הוא מחמיר על עצמו לענין עשיית מלאכה ביו"ט שני, ובכל יתר הדברים נוהג כבן א"י, מבדיל על הכוס במוצאי יו"ט ראשון ומתפלל תפילת חול עם תפילין כו'. ונסתפק האם יש עליו להחמיר גם לענין אכילת חמץ או שמכיון שקיבל על עצמו רק איסור מלאכה אין איסור חמץ בכלל זה ומותר לו מן הדין לאכול חמץ כהוראת הגרש"ז אויערבך.

תשובה:

במלאכה ומותר בחמץ. והשיב לי דמכל מקום יהודי זה אינו פורש ממלאכה מדין תוספת יו"ט אלא מחשש ספיקא דיומא ובזה אין מקום כלל לחלק בין מלאכה לחמץ דהא חמץ חמיר טפי ממלאכה וכו"ל. וכן הסכים **הגאון ר"ע פריד שליט"א**.

הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א אמר ששאל לרבו הגאון בעל שבט הלוי צוק"ל אודות בן א"י שנסע לחו"ל לימי החג, שאסור במלאכה ביו"ט שני מפני מראית העין, האם מותר באכילת חמץ באחרון של פסח. והשיב לו שנחלקו בזה הערוך השלחן והאגרות משה, ומן הדין יש להקל בדבר. ואמר **הגרש"א שטרן** דכל שכן בנידון דידן שהוא בארץ ישראל ודינו כבן א"י לכל דבר אלא שהוא מחמיר על עצמו במלאכה כבן חו"ל בודאי יכול להקל לענין אכילת חמץ באחרון של פסח.

הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א השיב דמכיון שמחמיר על עצמו לענין מלאכה שאין בה אלא איסור לאו בעלמא כ"ש שיש לו להחמיר לענין איסור חמץ שחמור הרבה יותר וחייבים עליו כרת. ואע"פ שיו"ט שני דרבנן ובודאי אין בו איסור תורה לא במלאכה ולא בחמץ מכל מקום איסור חמץ חמיר טפי ואין מקום להקל בזה.

ושאלתי דידוע שיטת שו"ע הרב שבזמן תוספת יו"ט של מוצאי הפסח אע"פ שאסור במלאכה מותר באכילת חמץ, דלענין חמץ כתיב שבעת ימים ולא שייך תוספת בזה, אלא מכיון שנגמרו שבעת ימים הותר החמץ ורק לענין מלאכה נתנה התורה כוח להוסיף מחול על הקודש. הרי דיש זמן שאסור

מכתבים למערכת

הגאון רבי אליעזר רבינוביץ שליט"א כתב לנו:

בדבר השאלה האם בן חול"ל יכול להאכיל את אביו שהוא בן א"י חמץ באחרון של פסח.

הנה כעין זה מצינו דיון בפוסקים כלפי להאכיל את הקטן הזקוק לחמץ בפסח, וראה בענין זה במג"א בסיומן שמ"ג ובשו"ע הרב סימן ת"נ (ס"ה) ובמשנ"ב שם, אכן שם עיקר הנידון משום ספייה וזה לא שייך כאן, וכמו כן שם צריך לעשות תחבולות שלא יעבור בבל יראה ולכן מוכרו לנכרי ולכתחילה לא יגע בעצמו בחמץ משום לתא דקנין, וכל זה אינו שייך כאן שהחמץ של אביו ומאכילו לאביו, ואולם הפוסקים שם הזכירו החשש של שמא יבוא לאכלו וכפי שטען הגר"ש גרוס, וזה לשון השע"ת שם: עיין בשבות יעקב (ח"ב סימן ט) שכתב שאף ביש בו סכנה לא יתן לו החמץ ביחידי דלמא אתי למיכל מיניה וכה"ג אמרי' לענין קריא' לאור הגר"ש שא"כ שנים מדכרי אהר"י ע"ש, ועיין לקמן ס"ק ט"ו כתבתי בה"ג מש"ת שער אפיים, ומ"מ פשוט דדוקא אם אחר מזומן לפניו מיד דדבר פשוט בדמקום סכנה צריך לעשות בלא איחור אף לדעת הרמ"א בס"י שכ"ה ע"ש, וגם יש לומר דבכה"ג שאינו רק חשד בעלמא פשיטא שהזריז משובח (עכ"ל).

וכעת נשאר לנו לברר מה נעשה עם טענת הגר"ש אולמן עם הא דקיי"ל בסיומן תמ"ח (ס"ו) שאסור להאכיל חמץ אפילו לבהמה הפקר וא"כ כ"ש במאכילו לבני אדם, ולפי"ז נראה שהמאכיל את הקטן חמץ מלבד איסור ספייה הרי הוא עובר גם על איסור הנאה מן החמץ, שאין סברא לחלק בין אדם לבהמה לענין זה. וענין זה נתבאר בארוכה בתורת הקטן פרק כ"ו יעו"ש היטב. – וראה בשעה"צ שם האם האיסור הוא מה"ת או מדרבנן.

ומעתה יש להבין מהו הטעם בקטן שהוא חולה שאינו בו סכנה שמוותר להאכילו חמץ לדעת השו"ע הרב דאף שאין איסור ספייה מה"ת כיון שהוא איסור התלווה בזמן, וגם אין החמץ שלו לעבור בבל יראה וכמו כן הוא נזהר מלעשות בו קנין ואף מן החשש של שמא יבוא לאכלו, סוף סוף מה נעשה עם איסור הנאה מן החמץ, שדאיסור זה הוא גם בחמץ של גוי וכמובאר להדיא בשעה"צ שם, אכן לסוברים שהוא רק איסור דרבנן יש לומר שהקילו באיסור זה כלפי חולה שאין בו סכנה.

מסקנא דמילתא: מצד בל יראה ודאי ליכא שאין החמץ שלו וגם אין חשש שהוא קונה כעת את החמץ שהרי החמץ הוא של אביו ומאכיל את אביו, אך עדיין יש בזה איסור מצד איסור הנאה, שהרי הוא נהנה במה שהוא מאכיל את אביו, ומיהו לחולה שאין בו סכנה יתכן שהותר איסור זה וכנ"ל, וא"כ אם האב במצב כזה יתכן שמוותר, אך הני מילי כשיש סיבה להעדיף לו מאכלים אלו ולא מאכלי הפסח, וכמו כן הרי בדרך כלל אפשר להאכילו על ידי אדם אחר, וא"כ למה נתייר איסור דרבנן בכדי.

וכמו כן יש חשש של שמא יבוא לאכלו, ומיהו גם זה הותר לצורך חולה שאין בו סכנה והיינו כשנזקק למאכלים אלו ואין אדם אחר שיאכילו, אכן לזה אפשר לסמוך בעת הצורך כשמעמיד עליו שומר, ויתכן שהאב עצמו יכול להיות השומר לענין זה.

הגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א כתב לנו:

בענין הדיון, האם מותר לשתות את ארבעת הכוסות בליל הסדר באמצעות קש? **נראה** לי דאין בזה איסור, דהרי כתב השולחן ערוך (תעב, ט) כי שיעור הכוס לפחות רביעית וישתה כולו או רובו. וצ"ע דאף אם יש בו הרבה רביעיות י"א שצריך לשתות

גליון זה נודב לעילוי נשמת הגה"ח רבי יום טוב ליפא זצ"ל סופר סת"ם בן הגה"צ רבי שמואל דוד הכהן זצ"ל ראב"ד חוסט נלב"ע ג' שבט תש"מ ת.נ.צ.ב.ה. הנוצח ע"י בנו הרבני הנגיד הגה"ח ר' שמואל דוד פרידמן שליט"א בעמח"ס פלאים "שדה צופים" מצווה ועושה ועוד

רוב הכוס. ועל זה מעיר הרמ"א (ב"י בשם רוקח): "וצריך לשתות השיעור שלא בהפסק גדול בנתיים".

המשנה ברורה (סקל"ד) ביאר "שלא בהפסק גדול", הכוונה: "שלא יהיה בנתיים רוב הכוס יותר מכדי אכילת פרס ואם שהה יותר משיעור זה... אפילו בדיעבד לא יצא... ולכתחילה יש לזהר שלא לשתות בנתיים רוב הכוס יותר מכדי שתיית רביעית... ומ"מ בדיעבד אם שהה... בשתי כוסות ראשונות יחזור וישתה. ולכתחילה נכון לשתות רוב הרביעית בבת אחת". וכן מובא במחצית השקל (תעב, סק"א) ע"פ הב"ח לשתות את כל הרביעית בבת אחת.

כיום רוב הקשים הינם רחבים וניתן בקלות יתירה לשתות בזמן של שתיית רביעית. ולכן אדם חולה הנצרך לכך יכול להקל לשתות עם זה (אולם יש הנמנעים מכך מכיוון שקשה לשתות בהסבה עם הקש בלי שישפך מעט, ואכמ"ל).

ואציין כי בשו"ת תורה לשמה (קלה) העלה שאין לשתות את ארבע הכוסות לכתחילה בסיב (כפי קש), אך בדיעבד אם שתה עם זה יצא ידי חובה, ומקורו מהגמרא במסכת סוטה (יח, א) השואלת לענין סוטה: השקה בסיב מהו, בשפופרת מהו, דרך שתיה בכך או אין דרך שתיה בכך. תיקו. וחזיתי בספר מקראי קודש לגר"מ הר"י (ד הערה מד) שהביא שהגר"א נבצל הסתפק בדיון קש, עיי"ש (והו מפני שהגמרא נשארה בספק). והגר"ח קנייבסקי כתב בזה לידידי הגר"מ גבאי כי אין לשתות ע"י קש כיוון דהוי "ביזוי מצוה".

בקובץ מה טובו אהליך יעקב (י עמוד קמג) השיב הגר"א נבצל: "קשה כן לשתות מהר, וגם יש ספק אם הוא דרך שתיה". במשנ"ב ביצחק יקרא לגר"א נבצל (רעב, סקל"ד) איתא: "שתיה ע"י קשית כנהוג היום צ"ע אם הוא דרך שתיה, ואף ביום כיפור צ"ע אם חייב כרת, ומקור הספק הוא כדאיתא במס' סוטה (דף יח) בענין מים המרים וכו' וראוי להדגיש דהספק הוא רק למ"ד שהשיעור בשתיה הוא בכדי אכילת פרס כמו באכילה, דאם השיעור בכדי שתיית רביעית אי אפשר למהר לשתות כ"כ ע"י שתיה בקשית, וודאי דאין יוצאין ידי חובה". ועי"ע בגליון מעדני אשר (פסח תשפ"א). ועיין בקונטרס מעשה נסים (עניני פסח עמוד 14) שהגר"ח קניבסקי אמר לגבי שתיה בקש דאין זה דרך חירות (ועי"ע בדבריו בקובץ קול התורה, חוברת פ עמוד קצב).

ועי"ע בזה בשו"ת תשובות ישראל (ה, כה אות טו), בשו"ת משנת יוסף (טו, נג), בספר ליקוט אברהם (אורח סי' תעב) ובספר ויגד משה (הלכות פסח סי' א אות טו), בשו"ת חקי חיים (ד, קז), בשו"ת אגרות תורה (א אורח חיים טו), בשו"ת שבט הלוי (ד, כא), בספר משנת איש (עמוד עא בשם הגריש"א), בספר מקראי קודש (פסח פ"ד הערה מד), בספר סוכת חיים (פסח עמוד קל), בשו"ת וישמע משה (ג, קכד), בספר ענפי משה (פסח סי' רכז), בשו"ת השואל (א, מד), בספר אהל יעקב (ליל הסדר עמוד כ) ובספר מועדי הגר"ח (ב תשובה קע).

הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א כתב לנו בענין זה:

מה שדנתם בוישמע משה פסח תשפ"ד אם מותר לשתות ארבע כוסות על ידי קש. ע"ש.

נראה לענ"ד שיצא ידי חובתו בשתיית ארבע כוסות על ידי "קש", אולם צריך לשתות תוך כדי אכילת פרס, ולכן עדיף שיקח "קש רחב" שיוכל לשתות במהירות. וכמובן למי שיש צורך בכך, אולם סתם אדם ישתה כרגיל כנהוג בכל הדורות.

ולאדם זה שצריך לשתות על ידי "קש", הייתי מציע שיכוון הפסוק בפרשת שמות: "לקושש קש לתבן", ועתה ניצל משיעבוד זה, ויכול לשתות יין בהסיבה כבן חורין על ידי "קש".

גליון זה נודב לעילוי נשמת האשה החשובה מרת אסתר לאה ב"ר אביגדור ע"ה קופרשטיין ת.נ.צ.ב.ה. הנוצחה ע"י משפחתה שיחיו

גליון זה נודב לעילוי נשמת האי גברא יקירא מוקידי רבן ותלמידיהו, ירא וחרד לדבר ה' ומתאבק בצל קדשם של רבוה"ק מבעלזא, הוא ניהו הרה"ח המופלג נודע לשם ותהלה מוה"ר ר' **מרדכי** ב"ר מאיר ארי' רייז ע"ה נלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה ביום כ"ז ניסן תשס"א לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הנוצח על ידי בנו ידידו עוז העומד לימן המערכת רבות בשנים הרבני הנגיד לשם ולתפארת ראש וראשון לכל דבר שבקדושה הרב החסיד ר' **אברהם צבי חיים רייז** שליט"א

קול רינה וישועה באהלי צדיקים ברכת מזל טוב לעטרת ראשינו רבן של ישראל תפארת ישראל **כ"ק מרן האדמו"ר שליט"א** לרגל שמחת הולדת הנין **אברהם יהושע** נ"ו במז"ט אצל נכדו פנ"ח בנש"ק הרה"ג ר' **דוד רוקח** שליט"א והברכה אחת היא לבנו יחידו וחביבו ראש חברותינו הק' מורה דרכינו הרה"צ רבי **אהרן מרדכי רוקח** שליט"א *האברכים בלא"ו בלש גבירי הב"ח"ר*

סא דנחמתא לידידו עוז הרה"ג ר' **מנחם מנדל קרויס** שליט"א בפטירת אביו הדגול הרבני הנגיד מגדולי בעלי החסד בדורינו הרה"ג ר' **יחיאל יום טוב** ב"ר **אברהם משה קרויס** ז"ל נלב"ע אסרו חג כ"ב ניסן האי שתא ת.נ.צ.ב.ה. המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד